

De Finse les: leraren met trots

Verlag van een werkbezoek – 30 september t/m 3 oktober 2013
(Door Simone Walvisch)

In de hele wereld is bekend dat het onderwijs in Finland goed presteert. Finland staat wat dat betreft in de top 3 van de wereld. De Finnen zijn buitengewoon trots op hun onderwijsresultaten, die zij toeschrijven aan hun onderwijsstelsel.

Alleen al de laatste weken zijn uit verschillende hoeken van de wereld delegaties langs gekomen om dat onderwijsstelsel met eigen ogen te zien. Ze kwamen uit Thailand, Indonesië, Zuid-Afrika.

Pas geleden was ook ik in Finland met een delegatie van werkgevers en werknemers uit het primair onderwijs. Met leden van het bestuur van het Arbeidsmarktplatform PO en leden van de CAO PO-tafel. We waren vooral geïnteresseerd in de vraag: Wat maakt het verschil? Hoe is te verklaren dat de Finse Pisa-resultaten zo goed zijn?

De centrale begrippen die bij ieder gesprek met de Finnen over tafel gingen, waren: vertrouwen, hoog opgeleide professionals, leraren maken eigen keuzes, wel evaluatie geen controle. Wat zijn de 'Finnish lessons' die ik heb geleerd?

Wat maakt het verschil?

Het meest in het oog springende verschil met Nederland is het opleidingsniveau van de leraren. Alle leraren in het PO zijn sinds de jaren '70 aan een universitaire lerarenopleiding opgeleid en moeten zelfs een tweejarige masteropleiding hebben voltooid. Een zesjarige opleiding dus. De Finnen zijn duidelijk: Door dit hoge opleidingsniveau kunnen ze het onderwijsstelsel inrichten op basis van vertrouwen. Wel evalueren, niet controleren.

Het onderwijssysteem is behoorlijk verschillend van het onze. Leerlingen gaan pas naar de basisschool wanneer zij 7 jaar zijn. Wel is er de laatste jaren veel aandacht voor de voorschoolse periode, omdat ze ook weten dat daar veel leerwinst te bereiken is. Zo hebben alle kinderen 700 uur preschool in het jaar waarin ze 6 jaar worden en zijn de kinderopvang en de voorschoolse voorzieningen onlangs ondergebracht bij de afdelingen educatie van de gemeenten, om de samenhang met het onderwijs te bevorderen.

Maar het verschil wordt dus niet gemaakt door een groot aantal onderwijsjaren voor de leerling. Het verschil zit ook niet in vroege selectie of determinatie: Alle leerlingen zitten tot hun 16^e jaar bij elkaar in de school. Dat Finse leerlingen goed presteren, moet dan dus wel het gevolg zijn van de kwalificatie van de leraar. De Finnen zijn daar zelf van overtuigd. Ze zijn dan ook in gesprek over de vraag of ze ook van de leraren van de voorschool een universitair diploma gaan eisen.

'Research based' opleiden

Wat brengt een universitaire geschoolde leraar de school in? De Finnen noemen hun lerarenopleiding 'research based': leraren die kennis hebben opgedaan, gebaseerd op onderzoek. We bezochten een basisschool die behoort tot de Universiteit van Joensuu en die ook gebouwd is op hun campus. De studenten van de lerarenopleiding leren hun beroep in deze school - en ze doen tegelijkertijd onderzoek in die school. Zo worden de leraren getraind in het kijken naar het leren door de leerlingen en in het reflecteren op hun eigen leraarsgedrag.

'Governance' in Finland

We hebben tijdens ons bezoek het Finse onderwijs vanuit verschillende invalshoeken bekeken. We hebben twee basisscholen bezocht, een school voor VO, de vakbond voor leraren, de werkgevers in het onderwijs, de vereniging van schoolleiders en de National

Board of Education. En zoals het meestal gaat: Hoe meer informatie we kregen, hoe moeilijker het werd om de situatie over te 'planten' naar de onze. Het werd ons duidelijk dat vooral het stelsel, de 'governance', volledig verschillend is.

Naar mijn mening zijn de verantwoordelijkheden in het Finse stelsel versnipperd en zijn de rollen niet helemaal uitgebalanceerd.

De 300 Finse gemeenten bekostigen de scholen. 30 tot 40 procent van het bedrag krijgen ze van de landelijke overheid en 60 tot 70 procent betalen ze uit de lokale belastingen. Iedere gemeente kan zelf de hoogte van de belastingen bepalen. Maar omdat ze 500 wettelijke taken hebben (ook de lokale gezondheidszorg bijvoorbeeld, naast de taken die wij ook kennen), lenen ze geld. Een groot deel van de nationale schuld wordt gevormd door de schulden van de gemeenten. Dat is een kwetsbare situatie; de komende jaren zal er ernstig bezuinigd moeten worden om de (staats)schuld terug te dringen.

De gemeente is ook de werkgever van het onderwijspersoneel; de leraren zijn bij de gemeente in dienst. De nationale vakbond van leraren voert CAO-onderhandelingen met vertegenwoordigers van de gemeenten aan werkgeverszijde.

Dit heeft gevolgen voor de positie van de schoolleider. Die heeft een beperkt budget (geen personeelskosten) en kan dus geen integrale afwegingen maken voor zijn school. In hoeverre kan de schoolleider dan de verantwoordelijkheid nemen voor de kwaliteit van het onderwijs? Wie is eigenlijk 'het bevoegd gezag'? Blijkbaar een heel Nederlandse vraag ..., gekoppeld aan ons stelsel dat is gebaseerd op artikel 23.

We vroegen ons af hoe de ruimte voor de professional in het onderwijs er daadwerkelijk uitziet. De landelijke overheid van Finland stelt 'aan de voorkant' de kaders vast waarbinnen het onderwijs gegeven moet worden. Er is een landelijk curriculum, een 'general frame', waaraan de scholen hun eigen invulling kunnen geven. Ook zijn de uren vastgelegd die aan de afzonderlijke vakken besteed moeten worden (urentabel). Beide onderdelen van zo'n kader kennen wij niet.

Wij hebben een minder richtinggevend kader aan de voorkant (we hebben slechts kerndoelen per vak), maar bij ons ligt veel nadruk op de kwaliteitsbewaking aan de achterkant (door de Inspectie).

Betekent dit dat 'ruimte en vertrouwen' ook een kwestie is van beleving? Dat onze scholen de controle door de inspectie ervaren als beperkend, vooral ook omdat de uitkomsten van het inspectietoezicht worden gepubliceerd? Dat geeft druk op de scholen.

Geen inspectie, wel evaluatie

In Finland is er een nationale evaluatie van de onderwijsresultaten. Dat gebeurt steekproefsgewijs door de National board of education. Deze dienst (van 300 personen) komt voort uit het ministerie van Onderwijs. De uitkomsten van de evaluatie, ook in vergelijking met andere scholen en gecorrigeerd naar populatie, worden bij wijze van feedback teruggegeven aan de scholen. Ze worden niet gepubliceerd. "Ze zijn wel gek als ze niet goed presteren en ze daar niets aan zouden doen."

Zoals de Finnen zeggen: "Geen nationale tests, geen inspectie, geen inspectie van methodes - dat kan, omdat de leraren zo hoog zijn opgeleid."

Begrijpelijk, maar voor mij is onduidelijk hoe Finse scholen zich verantwoorden aan de ouders. Ook hier proef ik dat vertrouwen centraal staat. Tegelijkertijd hebben ouders ongetwijfeld minder positie in het geheel, omdat ze uit minder scholen kunnen kiezen.

De kwaliteit van de leraar

Wie heeft in Finland invloed op de kwaliteit van de leraar, wie stelt eisen aan de lerarenopleidingen, wie stelt eisen aan het bekwaamheidsonderhoud van leraren?

De Finnen meldden ons dat er geen standaarden (lijsten met competenties) zijn voor het beroep van leraar of van schoolleider (schoolleider wordt niet als beroep gezien).

Wel zijn de kwalificatiecriteria voor de lerarenopleidingen erg strikt, maar hoe dat eruitziet, weet ik niet.

De lerarenopleidingen kunnen scherp selecteren, zowel omdat er een groot aanbod is aan kandidaten, maar ook omdat er geen wettelijk toegangsbewijs is tot het HO op grond van een VO-diploma (er is een afsluitend examen VO, maar het HO wil dat niet hanteren als entreerecht).

Wat betreft het bekwaamheidsonderhoud: er worden geen eisen aan de leraar gesteld en ook zijn de rollen op dit punt niet helemaal helder. Hoe vullende gemeenten als werkgever hun HRM-verantwoordelijkheid in?

Leraren hebben volgens de CAO recht op drie dagen nascholing. De vakbond meent dat deze drie dagen vaak willekeurig worden besteed (bijvoorbeeld aan teamplanning). Zij willen dat de gemeenten (als werkgever van de leraren) via de CAO meer regels krijgen voor de besteding van deze dagen, bijvoorbeeld door vast te leggen dat elke leraar een persoonlijk ontwikkelingsplan heeft.

Een deel van de nascholing is aanbod gestuurd: landelijk worden de maatschappelijke prioriteiten vastgesteld, vervolgens krijgen de nascholingsinstellingen de mogelijkheid een aanbod te ontwikkelen en kunnen de leraren 'gratis' nascholing volgen.

Er is geen lerarenregister. De vakbond willen de 'titel' leraar beschermen (alleen bevoegde leraren mogen leraar heten) door een register te openen. De minister vindt het te duur om alleen daarvoor een register in te richten.

Trotse Finnen

Wat leren we van Finland? We leren hoe het in alles doorwerkt dat de leraar, door het hoge opleidingsniveau, trots is op zijn beroep. Het hoge opleidingsniveau brengt met zich mee dat de groepsleraren ook een eigen specialisme hebben waardoor er meer teamteaching is. Het werkt kwaliteitsverhogend en mensen hebben er plezier in om met leerlingen te werken op die gebieden waar zij expert in zijn.

En dat was mooi en inspirerend om te zien!

=====